

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 43, godina XXII
maj, 2017. [str. 109-114]

© Monos 2017

Don Giovanni iz sela Doborovci kod Gračanice

Mirsad Čamdžić

“OPERA JE MJESTO OKRUTNOSTI, ALI MOJA ODLUKA JE
PREŽIVJETI”

—Dubravka Šeparović, operska pjevačica
u intervjuu “Jutarnjem listu”, 12. 5. 2015.

Ubiti pticu rugalicu

“Boemi”, “Traviata”, “Tosca”, “Salome”, “Don Đovani» – sve su to dosadna muzičko-scenska uprizorenja za platinaste gospode i bogatu gospodu u tamnim odijelima. Opera živi samo zahvaljujući čudacima koji “goti-ve” tamne fuge violončela i urednicima trećih programa nacionalnih radio-mreža što se “iživljavaju” nad nedužnim slušateljstvom...

Ovo poigravanje nije baš bezazleno, jezik ljudski je moker i lako s njega klize stereotipi. Idemo zato odmah u prvom činu “ubiti pticu rugalicu” uz pomoć profesora Jasmina Mujkića i njegovih učenika iz Gimnazije “Dr. Mustafa Kamarić” u Gračanici.

Prvi čin:

Šesnaestogodišnja djevojka Sanela iz jednog gračaničkog sela i njena majka stoje u dvorištu. Dok majka iz limene kante baca žito na blatno dvorište, kćerka uzima veliku aluminijsku kantu i otvara vrata štale. Unutra je Šarulja, njena ljubimica koju svako jutro prije polaska u školu pomuze. Kud’ baš danas pismeni iz matematike, mogao je profesor odgoditi za narednu sedmicu, razmišlja dok vruće mlijeko na zadovoljstvo Šarulje šišti u kofu.

Drugi čin:

Sanela proba haljinu koju je kupila na sniženju u Azel France-u. Lijepo ti stoji, komenatrišu drugarice “Old City Hostelu” u Pragu. Za dva sata počinje opera “Don Giovanni”. Sanela je sa njemačkog jezika prevela ovo Mozartovo remek-djelo i sada je uzbuđena jer za-

jedno sa drugaricama i drugovima iz gračaničke gimnazije, jednu od najboljih svjetskih opera gleda u Pragu. *“Baš na ovom mjestu, u ovoj velikoj kući (Stavovské divadlo) izveden je Don Đovani i Mocart je lično dirigovao na premijeri, baš u ovom pozorištu”*, govori profesor Jasmin Mujkić sa visoko podignutim plavo-bijelim kišobranom kao znakom raspoznavanja za veliku gimnazijsku grupu koja se kreće prema operskoj kući.

Ovaj groteskni uvod može neupućenim zazvučati kao petparačka sapunica – no, dvije scene sa Sanelom kao glavnim likom, ovaj namjerno zaoštreni kontrast, ispričam uvijek kada želim u nekoliko riječi zainteresirati nekoga za ovaj “fenomen”.

U gimnaziji “Dr. Mustafa Kamarić” u Gračanici ove godine se obilježava mali jubilej: deset godina postojanja i rada operske sekcije. Grupa entuzijasta, na čelu sa profesorom njemačkog jezika Jasminom Mujkićem, iz generacije u generaciju, sa više aspekata bavi se besmrtnim klasičnim fenomenom koji us-

pijeva preživjeti i pored opšte navale masovne kulture: operom.

U čemu se sastoji aktivnost ove sekcije?

Libreta najčuvenijih operskih klasika uglavnom nisu prevedena na bosanski jezik. Profesor koristi njemačku literaturu, a učenice i učenici ih prevode. Nakon toga, slijedi analiza djela, likova, karaktera, historijskog konteksta i univerzalnih etičkih poruka i dilema kojima su krcata ova svevremenska djela. Nakon toga, gledaju različite varijante u kojima su pojedina operska djela, operete i mjuzikli postavljeni. Uglavnom preferiraju klasične postavke. U današnjem svijetu poznata su režiserska poigravanja i smještanje nekih radnji u savremeni kontekst. Tako imate u Mozartovom *Don Giovanni*u slugu Leporella koji se kod “modernih” režisera “fiksa” na sceni, često posežu i za savremenim kostimima tako da u zagrebačkoj postavci kultne *Carmen* glumci nose moderna Armanijeva odijela, umjesto vojnih i ciganskih prepoznatljivih kostima, ili minimizirana *Tosca* bez kulisa sa džinovskim satom na

sceni. Gračanički gimnazijalci su ovdje vrlo konzervativni, oni prihvataju samo klasične izvedbe i izbjegavaju takvu vrstu autorskih intervencija u klasike.

I nakon odgledanih varijanti, prelaze na "praktični dio", pravu poslasticu koja se sastoji od posjete operskim kućama i gledanja opera. Tako su u ovih deset godina posjetili i pogledali:

Sarajevo – Šišmiš, Traviata, Vesela udovica;

Brod – Opera za tri groša, Labudovo jezero, Čarobna frula, Žizel, Seviljski berberin;

Osijek – Ero s onog svijeta;

Novi Sad – Ero s onog svijeta, Traviata;

Beograd – Karmen, Šišmiš;

Beč – Don Đovani, Šišmiš, Knežinja Čardaša, Grofica Marica;

Bratislava – Labudovo jezero, Traviata

Prag – Don Giovanni, Nabuko

Dresden – Vesela udovica

Mannheim – Saloma, Tosca, Parsifal

Karlsruhe – Trnoružica

Budimpešta – Carmen, Traviata, Boemi (dva puta), Čarobna frula, Tosca (dva puta), Labudovo jezero, Knežinja čardaša, Figaro-va ženidba, Marija Atonaeta, Romeo i Julija, Fantom iz opere, Šišmiš.

Zagreb – Čarobna frula, Carmen, Labudovo jezero, Opera za tri groša

Tuzla – Labudovo jezero, Ero s onog svijeta.

Svuda po Evropi

Nakon svake od ovih opera, učenice i učenici su upriličili druženje sa glavnim protagonistima. Evo za ilustraciju samo nekih zapažanja:

Čudi se gospodin sa leptir mašnom u Sarajevu otkud dva autobusa iz Gračanice na jednoj operskoj predstavi, opereti *Vesela udovica*. Gledao je opere u Londonu i New Yorku, ali ga ništa nije fasciniralo kao ovaj događaj, veli. Nemalo se čudi operska diva Klára Kolonits u Budimpešti kada je pedesetak gračaničkih tinejdžera sačeka na izlaznoj strani Državne opere nakon njene briljantne uloge Violete u *Traviati*. Poslije toga dolazi u

hostel na druženje i razgovor. Zadivljeno je vrisnula Szilvia Rálik kada se nakon odigrane *Tosce* našla u sličnoj situaciji. Kafa u pozorišnoj kavani sa Papagenom iz *Čarobne frule*, Ivicom Šarićem i kompletnim ansamblom iz Sarajeva, kolači sa Vedranom Šimić...

U Beču ih je u hostelu, noć prije, izvedbe posjetio lično Don Giovanni (Adam Plahetka, pjevač koji je već pokorio Srednju Europu, a najavljena je njegova rola u *Scali*). Pješice, kroz cijeli Beč u društvu Armina Šestana, a poznanstvo je uspostavljeno nekoliko godina prije u glavnom gradu Češke gdje je gledan *Don Giovanni* u Nacionalnoj operskoj kući (Stavovské Divadlo) gdje je Mozart ovo remek-djelo prvi puta izveo i lično dirigovao. U Pragu na *Nabuku*, domaćin je bila novinarka Radija Slobodna Evropa Sofija Kordić, s kojom je, nakon predstave, upriličeno druženje u "Pivnici na glupom mjestu". Domaćin u Mannheimu bio je Ralf Worch, u čijoj kući i ordinaciji se boravilo cijelo vrijeme, a zajedno sa suprugom dvorio je nekoliko dana gimnazijalke i gimnazijalce iz Gračanice. Po-

što ima odlične veze u mannheimskoj operi, organizovao je obilazak opere i njenih pomoćnih odjeljenja, velikog krojačkog salona, oružara, šeširdžija, stolarije.

U Beču, nakon predstave *Don Giovanni*, razgovaralo se sa planetarnom zvijezdom Rolandom Villazonom, koji u operskom svijetu predstavlja ono što je Messi u fudbalskom. Prijateljstvo s Vedranom Šimić, operskom pjevačicom iz Tuzle, započelo je nakon "Ere s onog svijeta", kada je Đula bila oduševljena posjetom Gračanlija. Također, posjete operetskim kućama u Budimpešti, Madach-theatre i Operetski teatar i druženje sa Vago Bernadett (Julija, Maria Antoaneta) i Vago Zsuzs (Magrid Arno) vrijedne su pomena.

Operski seminar "Ohrabrenje za operu"

Učenici i nastavnici sedam srednjih škola iz Sanskog Mosta, Bijeljine, Zenice, Nemile, Livna, Tuzle i Gračanice – marta 2019. godine, pod pokroviteljstvom Goethe instituta, boravili su u Gračanici na seminaru pod nazivom

“Ohrabrenje za operu”. Pored učenja njemačkog jezika, ovo je i pokušaj obnavljanja istinskih vrijednosti među srednjoškolcima.

Operski maraton

I nakon svih ovih godina, kao kruna aktivnosti, pomenimo operski maraton od 13. do 19. januara 2014. godine, kada su u pet evropskih metropola, za sedam dana turneje, pogledali tri vrhunske opere, jednu operetu i jedan balet. “Don Đovanija” u Beču, “Labudovo jezero” u Bratislavi, “Veseli udovicu” u Drezdenu, “Nabuko” u Pragu i “Boeme” u Budimpešti.

Cijena? Prava sitnica...

Boravak je uobičajeno u Wombat's hostelima. I evo nekoliko činjenica koje demistificiraju priču o operi kao strogo elitnom obliku kulture. Putovanje koje učenike košta manje od 100 eura, a uključuje je prijevoz, smještaj, doručak, osiguranje i ulaznice za operu ne predstavlja nedostižnu cifru ako uzmemo u obzir da je karta za najbolje mjesto u Bečkoj

operi 250, a u drezdenskoj Sempre 100 eura. Svi važniji mediji u BiH su ovaj događaj tretirali u najudarnijim terminima, što daje nadu da se prava vrijednost malo po malo počinje prepoznavati i priznavati.

Ko je inspirator ovog fenomena?

Jasmin Mujkić. Završio filozofiju i germanistiku na prestižnom Ruprecht-Karls-Universität u Heidelbergu u Njemačkoj. Sa starogrčkog na njemački je prevodio Aristotelovu *Poetiku*, u njemački ubacio nove filozofske termine i uživa veliki ugled u intelektualnim krugovima Njemačke. Odatle seže i njegova ljubav prema operi. Njegov životni stil je vrlo neobičan, vozi i popravlja bicikle, odvaja veliki dio vlastitih sredstava za promociju znanja i kulture među svojim učenicima. Radi kao profesor njemačkog u lokalnoj gimnaziji, što za ovo društvo znači kao da Teslu zaposli u servisu za popravku veš-mašina. Ipak, ekstremno je posvećen poslu, smatra da plata od oko 1000 KM koju dobije nije realna i da ovakva država može distribuirati oko 400

KM. Zato "višak", kao pravi protagonista vrlina o kojima poučava djecu, daje za učila, cd-ove, snimanje popularnih programa, kupuje bicikle učenicima slabijeg imovnog stanja. Svaku knjigu, a ima ih mnogo, kupuje u više primjeraka, kako bi mogao posuđivati zainteresiranim đacima.

"Nije bilo jednostavno razbiti kompleks prema ovoj vrsti umjetnosti. Čovjek koji nije imao priliku posjećivati operu, ima predrasudu da se radi o nekakvom 'neartikulisanoj kreštanju'. Kod nas ne postoje ni prijevodi libreta pa smo u okviru sekcije njemačkog jezika preveli na bosanski jezik neke najpoznatije tekstove. Pred svako putovanje gledamo nekoliko verzija opere, analiziramo i pripremamo se kako bi užitek bio potpun", kaže Mujkić. "Škola je članica PASCH projekta i ovaj 'opersko-prosvjetiteljski paket' nikada ne bi ovako izgledao bez Gete Instituta. Također, bez razumjevanja i podrške direktorice Gimnazije Minke Kurtović, bilo bi teško".

Bivši učenici, volonteri i saradnici na ovom projektu

U ovaj projekat su uključeni i bivši učenici, Armin Šestan – bečki student mašinstva koji je pomogao u Beču, Bratislavi i Budimpešti, te Ibrahim Mehinović – student elektrotehnike iz Karlsruhea, čija je pomoć bila najizraženija u Dresdenu. Također, pomoć u organizaciji pružio je i Alan Miričanac sa stuttgartskom adresom – inženjer u jednoj od najjačih programerskih njemačkih firmi, Ralf Worch – ergoterapeut iz Mannheima, Emil Heine iz Berlina – volonter u Gimnaziji, a inače, učenik muzičke gimnazije u Berlinu, Andreas Hensler – koji je također volontirao

u Gračanici, a sada je zaposlen u BMW-u u Münchenu, novinarka iz Njemačke Mirjam Mohr koja je ovaj "fenomen" pratila u Budimpešti, profesorov kolega sa Hajdelberga Bram Stieltjes. koji sada radi u Švicarskoj na velikom istraživačkom projektu...

Prilikom posljednje posjete Budimpešti, promovisano je i poznanstvo sa učenicama i učenicima škole Thomas-Mann-Gymnasium koju pohađaju djeca njemačkih državljana, zamjenica direktorice Sefa Tongul i mnogi dugi koji su dali doprinos ovom projektu.

Ko je sve putovao s đacima?

Mirsad Čamdžić, Alan Miričanac, Mediha Suljević, Muharem Zildžić, Ajiša Zildžić, Eniz Hukić, Nihad Krajinović, Vehid Delić, Seada Delić, Mersiha Jogunčić, Elvis Baraković, Alma Čamdžić, Muharem Musić, Melina Kurtović, Esada Hukić, Hazim Duraković, Džafer Čamdžić, Emir Kurtović, Lejla Đulić, Edin Mujkić, Alma Mujkić, Amira Turbić Hadžagić, Haris Hadžagić, Mirela Trepanić, Kerim Čamdžić, Ervin Baraković, Hana Čopić (Beograd), Fatima Bećarević, Jasmina Bećarević...

Podrška do sada:

"Eurogalant" Gračanica i Gete Institut iz Sarajeva, Načelnik Općine Gračanica Nusret Helić

Objavljivali o operskoj sekciji:

Slobodna Europa, TV Liberty, FTV, BHT, Federalni radio, BH radio 1, Radio Gračanica, Novo vrijeme, Godišnjak Univerziteta u Hajdelbergu.